

Вікторія В. Коваленко (Одеський національний економічний університет, Україна)

Тетяна М. Болгар (Кременчуцький інститут Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, Україна)

РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКУ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

У статті розглянуто проблеми нинішньої методології оцінювання якості кредитних портфельів банківських установ та запропоновано власні розробки процесів оцінювання якості кредитного портфеля та системи ранжування окремих сегментів кредитних договорів.

Ключові слова: кредитний портфель, кредитний ризик, методологія оцінювання якості кредитних портфельів, прострочені позики, ранжування окремих сегментів кредитних договорів.

Форм. 10. Табл. 3. Рис. 4. Літ. 26.

Викторія В. Коваленко (Одесский национальный экономический университет, Украина)

Татьяна М. Болгар (Кременчугский институт Днепропетровского университета имени Альфреда Нобеля, Украина)

РАЗВИТИЕ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ ПРОБЛЕМНЫХ КРЕДИТОВ БАНКОВ КАК КОМПОНЕНТА СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ИМИ

В статье рассмотрены проблемы существующей методологии оценки качества кредитных портфелей банковских учреждений государства и предложены собственные разработки процессов оценки качества кредитного портфеля и системы ранжирования отдельных сегментов кредитных договоров.

Ключевые слова: кредитный портфель, кредитный риск, методология оценки качества кредитных портфельей, просроченные ссуды, ранжирование отдельных сегментов кредитных договоров.

Victoria V. Kovalenko (Odesa National Economic University, Ukraine)

Tetyana M. Bolgar (Kremenchug Institute of Dnipropetrovsk University of Alfred Nobel, Ukraine)

DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC & METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTIMATION OF PROBLEM CREDITS AT BANKS AS A COMPONENT OF BANK MANAGEMENT SYSTEM

The article considers the problems of the existing methodology for quality estimation of credit portfolios of state bank institutions and offers own elaborations on the processes of quality estimation of a credit portfolio and systems of ranging separate segments of credit agreements.

Keywords: credit portfolio; credit risk; methodology of quality estimation for credit portfolio; non-performing loan; ranging of separate segments of credit agreements.

Постановка проблеми. В умовах високої конкуренції та нестабільності фінансових ринків питання аналізу й об'єктивної оцінки діяльності кредитних установ стає все більш актуальним. Одне із завдань на шляху вдосконалення

діяльності банків полягає у підвищенні якості сучасних методів аналізу, розробці та реалізації нових підходів і процедур до визначення ефективності управління банком, враховуючи при цьому позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід.

Одним із недостатньо досліджених питань, особливо у практичній площині, є питання оцінювання якості сукупного кредитного портфеля банку. Зазвичай якість кредитного портфеля оцінюють лише за часткою проблемних кредитів. Разом з тим, багатьма дослідниками в даній сфері визнано, що поряд з кредитним ризиком критеріями якості кредитного портфеля виступають також його ліквідність і дохідність [20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного управління ризиками в банківській діяльності є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних авторів, зокрема: М. Алексеєнка [3], О. Васюренка [6], В. Вітлінського [7], О. Вовчак [8], О. Дзюблюка [12], Г. Карчевої [16], О. Кириченка [4], В. Мішенка [19], Л. Примостки [22], Т. Смовженко [14] та інших. Проблеми управління кредитним портфелем в умовах фінансової нестабільності досліджував А. Зотов [15]. Аспекти кредитних ризиків висвітлено у працях Ж. Довгань [13], Р. Качалова [17], О. Лаврушина [5], П. Роуза [23], Дж. Сінкі [25] та інших.

Метою дослідження є удосконалення науково-методичних підходів до оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ.

Основні результати дослідження. Питання якості кредитного портфеля, причин її погіршення та превентивних заходів у цьому напрямку потребують подальшої розробки як в теоретичному, так і в організаційно-практичному аспектах, оскільки характер діяльності банків в умовах фінансової нестабільності в економіці принципово змінився. Значну увагу потрібно сконцентрувати на вирішенні проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризикованістю банківських операцій з кредитування й виробленні зважених підходів до реалізації кредитної політики. Від структури та якості кредитного портфеля банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх, тому банки мають ретельно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів, виявляти випадки відхилення від сформованої ними кредитної політики [21].

Сутність поняття «кредитний портфель банку» можна трактувати як у вузькому, так і в широкому розумінні. У вузькому розумінні, «кредитний портфель» – це заборгованість за кредитами фізичних осіб, суб'єктів господарювання, банків та органів влади. У широкому розумінні, до складу кредитного портфеля, крім кредитів, належать операції, пов'язані з факторингом, наданням гарантій, поручительств, акредитиви тощо. Виходячи із структури, поняття «кредитний портфель» можна визначити як сукупність засобів, розміщених у формі кредитів з визначеним терміном функціонування, розміром та якістю [11].

Кредитний портфель включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у тому числі прострочених, пролонгованих і сумнівних щодо повернення та є втіленням кредитної політики банку і невід'ємною складовою його загальної стратегії розвитку [24].

Якість кредитного портфеля банку відображає відповідність структури його кредитних вкладень базовим принципам організації кредитування з точки зору забезпечення поверненості, строковості та платності наданих у тимчасове користування грошових коштів. Ці параметри загалом характеризують ступінь кредитного ризику та дохідність позичкових операцій банку, що є стратегічними цілями його кредитної політики [12].

Окремо слід виділити класифікацію кредитного портфеля на збалансований та оптимальний. Оптимальний кредитний портфель характеризується найбільш точною відповідністю за складом і структурою кредитної та маркетингової політики банку та його плану стратегічного розвитку.

Збалансований кредитний портфель – це комплекс банківських кредитів, який за своєю структурою і фінансовими показниками знаходиться в середині ефективного вирішення дилеми «ризик-прибутковість». Оптимальний кредитний портфель може не збігатися із збалансованим, тому що на певних етапах своєї діяльності з метою зміцнення конкурентних позицій, завоювання нових ніш на ринку, залучення нових клієнтів банк може на шкоду збалансованості кредитного портфеля здійснювати видачу кредитів з меншою прибутковістю і з великим ризиком [19].

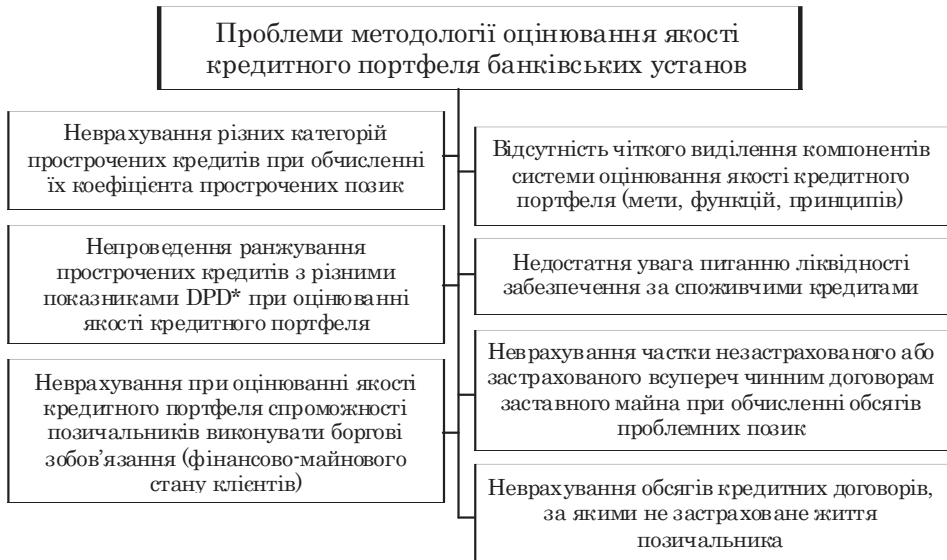
Постановою Правління НБУ від 30.06.1995 №167 було затверджено положення «Про порядок формування і розмір страхового фонду комерційних банків», в якому вперше визначався порядок класифікації кредитів і формування резерву (на той час страхового фонду) [2].

Оцінка якості кредитного портфеля в комерційних банках України регламентується Положенням про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків, затвердженим постановою Правління НБУ від 27.03.1998 №122. Згідно із цим положенням, кредитний портфель банків класифікується, тобто кожний кредит оцінюється за ступенем ризику і відноситься до однієї з 5 груп: стандартні, кредити під контролем, субстандартні, сумнівні та безнадійні кредити [1].

Отже, після визначення сутності та видів кредитного портфеля банківської установи варто розглянути проблеми оцінювання якості кредитного портфелю банківських установ. Впорядкування методології оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ дозволить ретельно та ґрунтовно визначити частку «поганих» боргів у складі портфеля кредитування. Це, у свою чергу, дасть банкам відповіді на численні питання, які стосуються власної економічної безпеки.

Проблеми нинішньої методології оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ узагальнено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, виникає багато неврегульованих питань, тому кожне з них потребує внесення коректив і систематизації. Зважаючи на це, наведемо власну систематизацію компонентів системи оцінювання якості кредитного портфеля. Варто підкреслити, що мета оцінювання полягає в забезпеченні максимальної дохідності від кредитних операцій комерційного банку за певного допустимого рівня ризику [9]. Функції оцінювання якості кредитного портфеля відображено на рис. 2.

* Days puts Due – кількість днів після дня очікуваної оплати (кількість днів після виходу кредиту із графіка).

Рис. 1. Проблеми методології оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ, авторська розробка

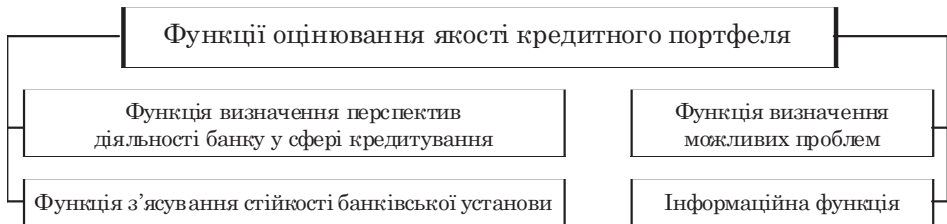

Рис. 2. Функції оцінювання якості кредитного портфеля, авторська розробка

Розглянемо кожну з наведених функцій:

- інформаційна – донесення до інвесторів, кредиторів і менеджменту банківської установи інформації про реальний стан портфеля кредитування з метою проведення вчасного аналізу та конкретизації відповідних висновків;
- визначення можливих проблем – ідентифікація можливих ризиків з огляду на поточний стан у процесах кредитування держави, окремої банківської установи чи їх групи;
- з'ясування стійкості банку – визначення ступеня стійкості банківської установи до коливань в економічній сфері країни, враховуючи потужність процесів кредитування та якість виконання кредитних зобов'язань позичальниками;
- визначення перспектив – вирішення питання щодо розвитку діяльності банківської установи при кредитуванні. Визначення нових шляхів долучення клієнтської бази до кредитних операцій. Пошук банківських продуктів, що зацікавлять потенційного позичальника та принесуть прибуток кредитору.

Слід підкреслити, що процеси оцінювання якості кредитного портфеля повинні базуватися на таких принципах:

1. Принцип об'єктивності – аналіз якості кредитного портфеля банківської установи має здійснюватися, ґрунтуючись лише на методиці проведення таких досліджень. При оцінюванні стану портфеля кредитування має бути виключена можливість долучення будь-яких суб'єктивних бачень особи, яка здійснює аналіз.

2. Принцип безперервності й оперативності передбачає проведення заходів оцінювання якості кредитного портфеля у досить стислі строки, за умови безперервності переривання процесів оцінювання. Такий підхід дає змогу оперативно дослідити процеси, що відбуваються в галузі кредитування на основі актуальних, «гарячих» фактів.

3. Принцип конфіденційності – дослідження якості кредитного портфеля банку має висвітлювати інформацію для обмеженого кола зацікавлених адресатів. Банківська установа постійно має бути зацікавлена у проведенні оцінювання. Однак результати оцінювання завжди «фільтруються» перед донесенням до широкому загалу.

4. Принцип явності в інтерпретації результатів – результати аналізу і рекомендації щодо забезпечення високої якості кредитного портфеля банківської установи мають бути чіткими і зрозумілими. Це дасть змогу уникнути невірної їх розуміння і, як наслідок, помилкових дій з боку керівництва.

5. Принцип комплексності і системності – на якість кредитного портфеля банківської установи постійно впливає значна кількість внутрішніх і зовнішніх чинників. З огляду на це аналітик повинен досліджувати якість процесів кредитування, беручи до уваги взаємодію комплексу змінних усередині установи, проводячи при цьому постійний моніторинг зовнішнього середовища і його трансформації.

Якісне оцінювання кредитного портфеля має на меті максимальне зниження ризику неповернення позики, що спричиняє значні втрати для банку і, як наслідок, його банкрутство.

Застосовується два методи оцінювання якості кредитного портфеля:

1. З урахуванням кредитного ризику.
2. З урахуванням рівня захищеності від можливих втрат.

Для оцінювання якості кредитного портфеля з урахуванням кредитного ризику застосовуються показники, відображені на рис. 3.

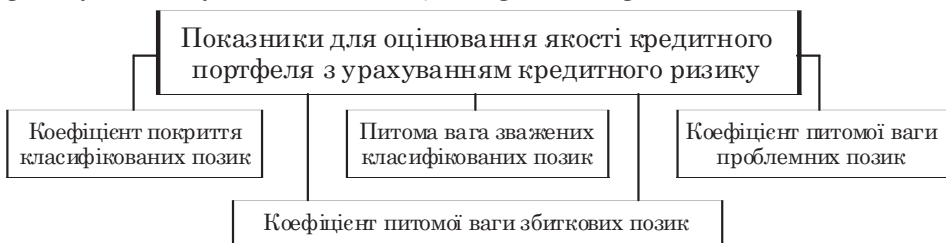

Рис. 3. Показники для оцінювання якості кредитного портфелю з урахуванням кредитного ризику, авторська розробка

Перелічені показники слід аналізувати в динаміці, виявляти тенденції їх зміни та причини погіршення. Розрахунок наведених коефіцієнтів допомагає визначити тенденції погіршення фінансового стану та шляхи збільшення економічної ефективності кредитних операцій.

Коефіцієнт покриття класифікованих позик ($K_{п.к.п.}$) розраховується як відношення зважених класифікованих позик ($K_{зв.кл.}$) до капіталу (K) банку:

$$K_{п.к.п.} = \frac{K_{зв.кл.}}{K}. \quad (1)$$

Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з урахуванням ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому.

Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик ($K_{п.зв.кл.}$) розраховується як відношення зважених класифікованих позик ($K_{зв.кл.}$) до загальної суми позик (Π):

$$K_{п.зв.кл.} = \frac{K_{зв.кл.}}{\Pi}. \quad (2)$$

Зважені класифіковані позики розраховуються множенням суми кредитів певної групи ризику на відповідний коефіцієнт.

Коефіцієнт прострочених позик ($K_{п.п.}$) розраховується як відношення позик з простроченою виплатою відсотків та основної суми боргу ($\Pi_{простр.}$) до загального обсягу позик (Π):

$$K_{п.п.} = \frac{\Pi_{простр.}}{\Pi}. \quad (3)$$

Цей коефіцієнт вказує на ту частину позик у портфелі банку, виплати за якими були невчасно погашені, та на ті, які не були погашені взагалі. Високий відсоток свідчить про погіршення кредитної діяльності банку. Значний приріст за аналізований період свідчить про можливі значні збитки в перспективі.

Коефіцієнт збитковості позик ($K_{зб.}$) розраховується як співвідношення збитків за позиками за аналізований період ($Зп.$) до середнього загального обсягу позик (Π) або до загального обсягу позик:

$$K_{зб.} = \frac{Зп.}{\Pi}. \quad (4)$$

Коефіцієнт збитковості визначає частину позик, які за певний період призвели до збитку. Зростання цього показника може свідчити про погіршення політики дотримання допустимого рівня ризику.

Загальний висновок, який можна зробити, виходячи з результатів аналізу якості кредитного портфеля з погляду ризику, такий: банку необхідно проводити обережнішу кредитну політику, ретельніше підходити до оцінювання платоспроможності позичальників на стадії надання кредитів, приділяти увагу цільовому використанню наданих позик і контролю за діяльністю позичальника з метою своєчасного виявлення негараздів і запобігання можливих втрат за позиками [10].

Також аналіз кредитного портфеля банку проводиться і в напрямі оцінювання рівня його захищеності від можливих втрат. Чим гірші показники

якості кредитів з урахуванням кредитного ризику, тим вищим має бути рівень їх захищеності.

Для здійснення аналізу кредитного портфеля в напрямі рівня захищеності від можливих втрат використовуються показники, відображені на рис. 4.

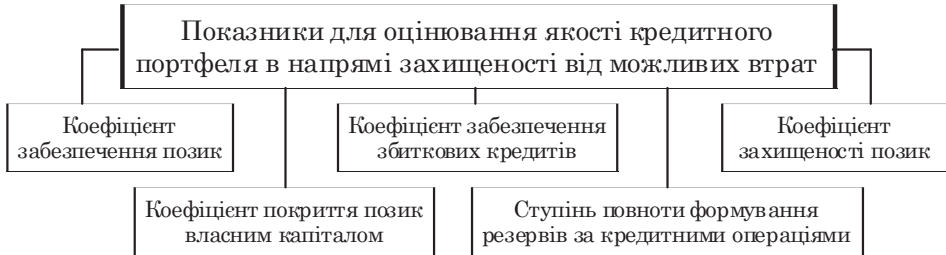

Рис. 4. Показники для оцінювання якості кредитного портфеля з урахуванням захищеності від можливих втрат, удосконалено з використанням [18]

Розглянемо зазначені показники більш детально.

Коефіцієнт забезпеченості позик ($K_{з.п.}$) розраховується як співвідношення загальної суми забезпечення кредитів (застава, гарантії, страхування тощо) ($Зкр.$) та загальної суми кредитів (Π):

$$K_{з.п.} = \frac{Зкр.}{\Pi}. \quad (5)$$

Цей показник характеризує ступінь захищеності банку від втрат за позиками за рахунок зовнішніх чинників (гарантії, застава майна, страхування, поручительство).

Коефіцієнт забезпеченості збиткових позик ($K_{з.з.}$) розраховується як відношення кредитного забезпечення ($Зкр.$) за збитковими позиками до чистих списань за аналізований період ($Сп.$):

$$K_{з.з.} = \frac{Зкр.}{Сп.} \quad (6)$$

Цей коефіцієнт свідчить про ступінь захищеності банку від збитків за позиками з урахуванням тенденції збитковості кредитного портфеля, яка склалася.

Ступінь такої захищеності від втрат аналізується за допомогою:

- коефіцієнтів захищеності позик;
- коефіцієнтів покриття збитків.

Коефіцієнт захищеності позик ($K_{зах.}$) розраховується як відношення резервів на покриття збитків за позиками ($Рзб.$) до загальної суми позик (Π):

$$K_{зах.} = \frac{Рзб.}{\Pi}. \quad (7)$$

Коефіцієнт покриття збитків за позиками ($K_{п.зб.}$) розраховується як відношення резерву на покриття збитків за позиками ($Рзб.$) до збиткових позик ($\Pi зб.$):

$$K_{п.зб.} = \frac{Рзб.}{\Pi зб.} \quad (8)$$

Коефіцієнт покриття позик капіталом ($K_{з.к.}$) розраховується як відношення капіталу банку (BK) до загальної суми позик (Π):

$$K_{з.к.} = \frac{BK}{\Pi}. \quad (9)$$

Цей показник указує, яка частина кредитного портфеля фінансується за рахунок власного капіталу. Зростання даного коефіцієнта свідчить про те, що посилюється захищеність кредитів власним капіталом.

Ступінь повноти формування резерву ($I_{повн.}$) розраховується як відношення фактично створеного резерву до розрахункової суми резерву, виходячи із кредитного ризику:

$$I_{повн.} = \frac{\text{Фактич. створ. резерв}}{\text{Розрах. } \sum \text{ резерву}}. \quad (10)$$

Розглянута методологія не є досконалою та потребує уточнення й подальшого розвитку.

Зокрема, це стосується вимірювання коефіцієнта прострочених позик шляхом відношення позик з простроченою виплатою до основної суми боргу. Не можна оцінювати якість кредитного портфеля, беручи до уваги тільки загальний обсяг прострочених позик, оскільки природа прострочення і, відповідно, кількість DPD за проблемними позиками є неоднаковими й такими, що притаманні окремим кредитам чи їхнім групам. Помилково однаково оцінювати якість кредитного портфеля, враховуючи прострочені позики з DPD, що дорівнюють 30 дням, та ті позики, прострочення за якими складає 180+ днів. Очевидним є той факт, що чим більшим є показник DPD, тим, відповідно, гіршою є якість кредитного портфеля.

З огляду на вищесказане, пропонуємо при вимірюванні коефіцієнта прострочених позик долучати до обчислення показник DPD. Отже, при оцінюванні якості кредитного портфеля банківської установи коефіцієнт прострочених позик потрібно обчислювати не шляхом відношення сукупного обсягу позик із простроченими платежами до загального обсягу позик, а через виведення конкретного показника коефіцієнта прострочених позик за окремими показниками DPD.

Наведемо умовний приклад: банківська установа у своєму кредитному портфелі має частку проблемних позик на суму 45 млн. грн. У табл. 1 обумовлений стан обслуговування кредитів позичальниками, а також визначені обсяги кредитів з різними ступенями прострочень і коефіцієнти прострочених позик за кожною «корзиною» прострочених кредитів.

Таблиця 1. Стан обслуговування прострочених кредитів позичальниками за умовним прикладом, авторські розрахунки

Показник DPD	Обсяг позик з відповідним показником DPD, грн.	Коефіцієнт прострочених позик відповідного сегмента
1–30	2000000	0,044
31–60	1500000	0,033
61–90	1300500	0,03
91–120	900000	0,02
121–150	1000000	0,022
151–180	1200250	0,027
180+	1500000	0,033

За умовним прикладом, банківська установа в кредитному портфелі має 9400750 позик із різними ступенями прострочення, що в сукупності становить 20,9% від загального обсягу кредитних договорів даного сегмента.

Коефіцієнти прострочених позик з різними показниками DPD коливаються від 0,02 до 0,044. Таке обчислення може проводитись банківською установою лише з метою визначення частки певної категорії кредитів у загальному обсязі. Отже, загальний коефіцієнт буде обчислюватись простим додаванням окремих коефіцієнтів, проте це не дозволить визначити реальну якість кредитного портфеля.

Для більш достовірного визначення коефіцієнта прострочених позик в практичній діяльності банківських установ необхідно розглядати окремі сегменти прострочених кредитів, адже не можна однаково оцінювати вагу шойно простроченого кредиту та такого, що є безнадійним до повернення.

З цією метою пропонуємо банківським установам впровадити розроблену нами систему ранжування окремих сегментів кредитних договорів за ознаками DPD (DPD credit ranging), де, наприклад, обумовити такі значення обсягів прострочених кредитів (табл. 2).

Таблиця 2. Система нарахування балів при ранжуванні прострочених кредитів за показниками DPD (за умовним прикладом), авторські розрахунки

Показник DPD	Обсяг позик з відповідним показником DPD, грн.	Бали, що нараховуються на кожен 1 млн. грн. за простроченими кредитами	Показник ранжування відповідно до обсягів прострочених кредитів (DPD credit ranging)
1–30	2000000	0,5	1
31–60	1500000	1	1,5
61–90	1300500	2	2,601
91–120	900000	4	3,6
121–150	1000000	6	6,0
151–180	1200250	8	9,602
180+	1500000	10	15,0
Сумарний показник			39,303

Відповідно, банківська установа при оцінюванні якості кредитного портфеля із застосуванням системи ранжування прострочених кредитів наочно з'ясує значимість частки прострочених кредитів певної «корзини» прострочення в загальному обсязі позик.

Таблиця 3. Ефект від скорочення кредитів з високим показником DPD (за умовним прикладом), авторські розрахунки

Показник DPD	Обсяг позик з відповідним показником DPD, грн.	Бали, що нараховуються на кожен 1 млн. грн. за простроченими кредитами	Показник ранжування відповідно до обсягів прострочених кредитів (DPD credit ranging)
1–30	3200000	0,5	1,6
31–60	1500000	1	1,5
61–90	1300250	2	2,605
91–120	1200000	4	4,8
121–150	700500	6	4,203
151–180	900000	8	7,2
180+	600000	10	6
Сумарний показник			27,908

У табл. 3 розглянемо приклад, в якому обсяги прострочених позик будуть скорочені відповідно до попереднього випадку.

Наведене свідчить, що за однакової кількості прострочених кредитних угод гіршим буде вважатися той кредитний портфель, в якому буде меншим обсяг кредитів із високим показником прострочення (DPD).

Вищевикладене переконує, що при оцінюванні якості кредитного портфеля з позиції обсягів прострочених позик має сенс впровадження наведеної системи ранжування «поганих» боргів – DPD credit ranging.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що окремої уваги потребує питання збору та консолідації інформації, яка враховується при з'ясуванні якості кредитного портфеля відповідно до запропонованої нами методології.

Очевидним є той факт, що певний напрям бізнесу банківської установи не в змозі самостійно забезпечити якісне проведення зазначеної роботи, тому консолідацію й аналіз отриманої інформації доручити підрозділам ризиків і контролінгу в головних (центральних) офісах банківських установ. Необхідна інформація з певною періодичністю має передаватися до центральних офісів з підлеглих територіальних представництв. До підрозділів ризику та контролінгу на місцях необхідна інформація має систематично надходити від менеджерів відділень, співробітників служби внутрішньобанківської безпеки, працівників підрозділів стягнення, відділів (управлінь) з роботи із заставним майном тощо. Лише злагоджена та систематизована робота перелічених підрозділів надасть можливість в повній мірі визначити всі чинники, що впливають на якість портфелів кредитування, аналізувати їх та використовувати у подальшій роботі.

Отже, дослідження засвідчило, що існуюча методика враховує не всі аспекти, що впливають на оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ. Не викликає сумнівів, що методика потребує доповнень, вдосконалень і перетворень.

Згідно з результатами проведеного дослідження, процес управління якістю кредитного портфеля банку включає в себе такі складові:

- превентивні заходи, спрямовані на формування кредитного портфеля високої якості;
- забезпечення утримання оптимальних значень кредитного портфеля шляхом внутрішньобанківського моніторингу якості кредитного портфеля;
- впровадження та врахування чинників, які впливають на вимірювання якісних показників кредитного портфеля (якість забезпечення за кредитними договорами, особа позичальника та його фінансово-майновий стан, ліквідність об'єктів застави/іпотеки, показники DPD credit ranging).

Застосування у діяльності банківських установ результатів даного дослідження має принести значний економічний ефект у вигляді отримання прибутку від високої якості процесів кредитування. Це, у свою чергу, дозволить банкам уникнути збитків від ризикованих операцій із кредитування та підвищить рівень їхньої економічної безпеки.

1. Про затвердження нової редакції Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків: Постанова правління Національного банку України від 27.03.1998 №122 // zakon1.rada.gov.ua.

2. Про затвердження Положення про порядок формування і розмір страхового фонду комерційних банків: Постанова правління Національного банку України від 30.06.1995 №167 // zakon1.rada.gov.ua.
3. *Алексенко М.Д.* Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
4. Банківський менеджмент: Навч. посібник / О. Кириченко, І. Гітленко, А.Я. Ятченко та ін. – К.: Основи, 1999. – 671 с.
5. Банковское дело: Учебник / Ред. О.И. Лаврушина. – М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр; ЭКОС, 1992. – 428 с.
6. *Васюренко О.В.* Банківські операції: Навч. посібник. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 324 с.
7. *Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І.* Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
8. *Вовчак О.Д., Меда Н.* Фінансова стратегія розвитку банку як передумова ефективності його діяльності // Банківська справа. – 2008. – №3. – С. 23–37.
9. *Волохов В.І.* Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності // Фінанси України. – 2008. – №8. – С. 109–117.
10. *Герасимович А.М.* Аналіз банківської діяльності // studentbooks.com.ua.
11. *Говоруха С.* Підходи до визначення поняття «кредитного портфелю» та аналіз його характеристик // Вісник Львівського університету. – 2008. – №39. – С. 125–127.
12. *Дзюблук О.В.* Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці // Журнал європейської економіки. – 2010. – №9. – С. 108–124.
13. *Довгань Ж.М.* Економічний зміст фінансової стійкості банківської системи // Інноваційна економіка. – 2012. – №12. – С. 207–211.
14. Енциклопедія для банкіра: У 2 т. – К.: УБС НБУ, 2012. – Т. 1: Теоретична та історична частини / Т. Смовженко та ін.; За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. Смовженко, канд. екон. наук, доц. Г. Стеблій, д-ра філос. наук, проф. З. Скринник. – 483 с.
15. *Зотов А.Ф.* Современная западная философия: Учебник. – 2-е изд., испр. – М.: Высшая школа, 2005. – 781 с.
16. *Карчева Г.* Використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності банків // Вісник Національного банку України. – 2007. – №7. – С. 31–34.
17. *Качалов Р.М.* Управление хозяйственным риском. – М.: Наука, 2002. – 192 с.
18. Кредитний портфель банку // investblog.net.ua.
19. Ліквідність банківської системи України: Наук.-аналіт. матеріали / В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. – К.: Національний банк України, Центр наукових досліджень, 2008. – Вип. 12. – 180 с.
20. Методика оценки и сравнения качества кредитных портфелей банков // www.economy.bsu.by.
21. *Пірог В.В.* Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – №2. – С. 228–235.
22. *Примостка Л.О.* Фінансовий менеджмент банку // library.if.ua.
23. *Роуз П.С.* Банковский менеджмент / Пер. с англ. – М.: Дело, 1995. – 768 с.
24. *Рясних Є.Г., Пономарьов А.А., Микитин М.О.* Система управління кредитним портфелем у комерційному банку // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №2. – С. 146–149.
25. *Синки Дж. мл.* Управление финансами в коммерческих банках / Пер. с англ. 4-го перераб. изд.; Под ред. Р.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. – М.: Catallaxy, 1994. – 820 с.
26. Управління ризиками банків: Монографія у 2 т. / А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. – Суми: УАБС НБУ, 2012. – Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій. – 283 с.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2013.